

اصول تعلیم و تربیت کارکنان سپاه پاسداران بر اساس دیدگاه مقام معظم رهبری^۱

هاشم ندایی*

تاریخ دریافت: ۹۲/۰۸/۳۰

تاریخ پذیرش: ۹۳/۰۴/۳۰

چکیده

یکی از ویژگی‌های منحصربه‌فرد سپاه پاسداران برخورداری از منابع انسانی متمم و ایشارگر می‌باشد که با تکیه بر همین نیروی انسانی توانسته است نقش خود را در حفاظت از انقلاب و دست‌آورهای آن به‌خوبی ایفا نماید. هدف این مقاله عبارت است از: ارایه‌ی «اصول» تعلیم و تربیت کارکنان سپاه بر اساس دیدگاه مقام معظم رهبری و سؤال کلی آن عبارت است از: اصول تعلیم و تربیت کارکنان سپاه بر اساس دیدگاه تربیتی مقام معظم رهبری کدامند؟ نوع پژوهش «بنیادی کاربردی» بوده و از روش «سندپژوهی» و «تحلیل محتوای کیفی» استفاده شده است. بر این اساس، نظریات مقام معظم رهبری در سه بُعد ایمانی، اخلاقی، آموزشی دسته‌بندی گردید و اصول مستخرج از آنها در این سه بُعد مورد بحث قرار گرفت. نتایج به‌دست‌آمده در رابطه با اصول تربیتی کارکنان سپاه، تحت سه عنوان به شرح زیر گنجانده شد: الف- حیطه‌ی دینی و اعتقادی ب- حیطه‌ی اخلاقی و معنوی ج- حیطه‌ی آموزشی و کاربردی.

کلیدواژه‌ها: مبانی؛ اصول تعلیم و تربیت؛ کارکنان سپاه؛ مقام معظم رهبری؛ منابع انسانی.

۱. این مقاله، از پروژه‌ای با عنوان مبانی، اصول، اهداف و ملاحظات اساسی نظام تعلیم و تربیت فرماندهان و مدیران سپاه به‌عنوان قسمتی از طرح کلان مالک اشتر- که توسط نویسندگی این مقاله اجرا شده- استخراج شده است.

مقدمه

تعلیم و تربیت، محور اساسی ارتقای حیات انسان‌ها است و در کیفیت بخشیدن به حیات فردی، اجتماعی و سازمانی نقش اصلی دارد. بنابراین، تمام نهادهای اجتماعی (از جمله سازمان‌های نظامی) برای تداوم و فراهم نمودن زمینه‌های تحقق اهداف تعیین شده، به عملکرد موفق جریان تعلیم و تربیت نیازمند می‌باشند.

روشن است که جوامع بشری برای ایجاد یک جامعه‌ی سالم و سعادت‌مند، نهادهای اجتماعی مختلفی را بنا می‌کنند که هر یک پایه‌ای از بنای کلی اجتماع می‌باشد و نهاد تعلیم و تربیت، یک نهاد بنیادی و اساسی است و نقش آن را در دستیابی انسان‌ها به هستی متعالی تا بنیاد اجتماع بالا می‌برد. بر این اساس، نهاد تعلیم و تربیت به منزله‌ی جریان‌ی فراگیر، جهت‌دهنده و بنیان اساسی دیگر نهادهای اجتماعی محسوب می‌گردد. از طرفی، موفقیت سایر نهادها و سازمان‌های اجتماعی، از جمله سازمان‌های نظامی و نهادهای انقلابی، در کارکرد اصلی خود برای دستیابی به اهداف تعیین شده (حیات طیبه) از طریق تربیت نیروی انسانی مناسب نیز، نیازمند کمک جریان تعلیم و تربیت می‌باشد. لذا، بحث از تعلیم و تربیت و اصول آن برای تربیت کارکنان یک سازمان، ضروری است.

نظام تعلیم و تربیت در سپاه پاسداران نیز در تربیت کارکنان و تحول سپاه و انتقال آن به آینده نقش اساسی دارد و این امر مستلزم ارایه‌ی یک نظام تربیتی و آموزشی (به‌خصوص در سطح مدیران عالی)، براساس آموزه‌های اسلامی و در راستای نیازهای مأموریتی سپاه می‌باشد. بدیهی است مقدمه‌ی هر نظام تربیتی نیز تعیین مبانی، اصول و اهداف آن می‌باشد.

متأسفانه، نظام تعلیم و تربیت منابع انسانی در کشور ما متناسب با اصول و ارزش‌های اسلامی تکوین نیافته و بازخوردهای آن با انقلاب اسلامی چندان هم‌سو و منطبق نبوده است.

در سپاه پاسداران نیز با وجود تمام اقدامات با ارزش درخصوص آموزش کارکنان، مشکلات و کاستی‌هایی وجود دارد. چنان‌که مقام معظم رهبری نیز در ملاقات با اساتید و مسئولان دانشگاه امام حسین (ع) در تاریخ ۱۳۸۵/۹/۴ به این مطالب اشاره دارند:

«... اینکه شما توجه کردید این مشکلات و عیوب وجود دارد، چه در نظام درسی و علمی و آموزشی، چه در نوع سازمان‌دهی و تشکیلات و چه در زمینه‌ی معنویات و اخلاقیات ... این

نکته‌ی بسیار مهمی است».

یکی از مناسب‌ترین منابع و اسناد بالادستی که می‌توان مبانی و اصول تعلیم و تربیت کارکنان سپاه را از آن استخراج نمود، بهره‌گیری از دیدگاه مقام معظم رهبری است. حال این سؤال مطرح می‌شود که اصول تعلیم و تربیت کارکنان سپاه براساس دیدگاه مقام معظم رهبری چیست؟

بخش اول: مفاهیم اصلی و ادبیات تحقیق

۱. **تعریف تعلیم:** عبارت است از فراهم کردن زمینه‌ها و عوامل برای اینکه متعلم دانشی را واجد شود (مصباح یزدی، ۱۳۶۰: ۱۶).
۲. **تعریف تربیت:** پرورش (تربیت) گردیدن است و گردیدن اگر چه به فراگیری (آموزش) نیازمند است، ولی عین آن نیست؛ بلکه عبارتست از تحول و دگرگونی در من یا حداقل در عناصر فعال اساسی من ... (جعفری، ۱۳۶۶، ج ۱۷: ۸۵).
۳. **تعریف تعلیم و تربیت:** تعلیم و تربیت فراهم کردن زمینه‌ها و عوامل برای به فعلیت رساندن و شکوفا ساختن همه‌ی استعدادها (مثبت) انسان و حرکت تکاملی او به سوی هدف مطلوب و به‌وسیله‌ی برنامه‌ای سنجیده و حساب‌شده است (مصباح یزدی، ۱۳۶۰: ۹).
۴. **تعریف تعلیم و تربیت اسلامی:** عبارت است از جریان زمینه‌ساز هدایت متعلمان و متریبان به سوی تکوین و تعالی پیوسته‌ی هویت خویش برای شکوفایی فطرت و رشد همه‌جانبه و متعالی استعدادهای طبیعی در مسیر قرب الی‌الله (جمعی از مؤلفان، ۱۳۸۷: ۸۰-۸۶).
۵. **تعریف مبانی تعلیم و تربیت:** مبانی تعلیم و تربیت، از مواضع آدمی و امکانات و محدودیت‌هایش و نیز از ضرورت‌هایی که حیاتش همواره تحت تأثیر آنهاست، بحث می‌کند (شکوهی، ۱۳۷۸: ۶۱).
۶. **تعریف مبانی تربیت اسلامی:** مجموعه قضایای مدلی است که تبیین «چیستی»، «چرایی» و «چگونگی» تربیت براساس دیدگاه اسلامی با توجه به آنها صورت می‌گیرد و از «آموزه‌های وحیانی» و «معارف اسلامی» به‌دست می‌آید.

۱. این منبع به‌عنوان قسمتی از طرح تدوین سند کلی آموزش و پرورش می‌باشد که توسط تعدادی از صاحب‌نظران تربیتی تدوین شده است و آخرین ویرایش آن در سال ۱۳۹۰ در سایت آموزش و پرورش (www.sge.ir) ارائه شده است.

تعریف اصول

۱. **تعریف لغوی اصول:** بیخ، بنیاد، پایه و بُن هر چیزی (دهخدا، ۱۳۷۷: ۱۷۷۵۹)

۲. **تعاریف اصطلاحی اصول:**

۱. در سند ملی آموزش و پرورش (فلسفه‌ی تربیت) تعریف زیر در رابطه با اصول ارایه شده است: «اصول عام تربیت، قواعد تجویزی کلی هستند که برای بیان چگونگی تحقق غایت تربیت به‌مثابه معیار و راهنمای عمل سهیم و مؤثر در جریان تربیت قرار می‌گیرند تا هر یک وظایف تربیتی خود را به‌نحو مطلوب انجام دهند... هر چند اصول ماهیتی ثابت و نسبتاً پایدار دارند، ولی محدوددهی کاربرد آنها ممکن است عام بوده یا اینکه در محدوده‌ای خاص به‌کار گرفته شده و معتبر باشند (اصول خاص)». (جمعی از مؤلفان، ۱۳۸۷: ۱۱۶)

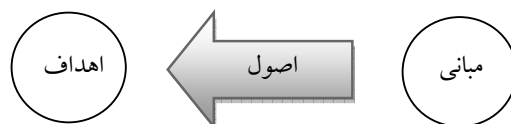
۲. شریعتمداری، تعریف زیر را در رابطه با اصول تعلیم و تربیت ارایه نموده‌اند: «اصول عبارت است از مفاهیم، نظریه‌ها و قواعد نسبتاً کلی که در بیشتر موارد صادق است و باید راهنمای مربیان، معلمان، مدیران، اولیای فرهنگ، اولیای دانش‌آموزان و... در کلیه‌ی اعمال تربیتی قرار گیرد». (۱۳۷۱: ۱۹۲)

۳. تقی‌پور ظهیر، تعریفی از اصول نموده است که در برگیرنده‌ی مبانی نیز می‌باشد. ایشان اصول را به‌طور کلی تعریف کرده و سپس آن را به دو گونه‌ی موضوعه و متعارفه قسمت نموده‌اند که اصول موضوعه در واقع همان مبانی هستند و اصول متعارفه همان اصول خاص تربیت: «اصول، تکیه‌گاه‌های نظری یا مجموعه‌ای از قضایا و قضاوت‌های روشن و قطعی می‌باشند که تمام فعالیت آن علم بر آن مبتنی است. اصول بر دو قسم است: اصول موضوعه و اصول متعارفه (تقی‌پور ظهیر، ۱۳۷۶: ۱۱۳-۱۱۴).

۳. **تفاوت اصول موضوعه و متعارفه:** اصول موضوعه، اصولی است که در علم دیگری (مانند فلسفه...) ثابت شده باشد، در صورتی که اصول متعارفه در خود آن علم ثابت می‌شود (با استفاده از اصول قسم اول) و به‌صورت قواعد کلی در می‌آید.

۴. **فایده‌ی اصول:** توجه به اصول و التزام به آن، به همه‌ی دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت کمک می‌کند تا تمامی مؤلفه‌های جریان تربیت را به‌نحو شایسته برای تحقق غایت تربیت سامان‌دهی نمایند.

می‌توان گفت در واقع، اصول تکیه‌گاه‌های نظری هستند که تعیین اهداف کلی و جزئی، تعیین سیاست‌ها و اولویت‌ها و راهبردها، تعیین رویکردهای مدیریتی، تخصیص منابع مادی و مالی، تأمین نیروی انسانی، تعیین رویکرد کلان برنامه‌ریزی و... براساس آنها صورت می‌گیرد. اصول عبارت است از بایدها و نبایدهایی به‌مثابه‌ی راهنمای عمل برای رسیدن از مبانی به سوی هدف که در شکل (۱) نشان داده می‌شود:

شکل ۱

اقسام مبانی تعلیم و تربیت (علمی، دینی و فلسفی)

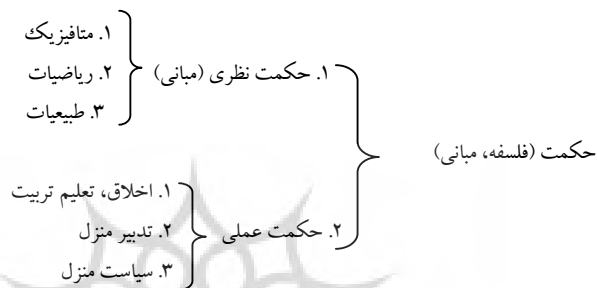
مبانی تعلیم و تربیت را به‌طور کلی می‌توان به سه گونه دسته‌بندی کرد: مبانی «علمی» و «مبانی فلسفی» و مبانی «دینی»؛ مبانی علمی با توجه به جنبه‌های زیستی، اجتماعی و روانی مورد تربیت مشخص می‌شود. مبانی فلسفی-دینی آموزش و پرورش از ملاحظات اخلاقی و فلسفی مربوط به طبیعت آدمی و هدف‌ها و غایات تربیت استنتاج می‌شود (شکوهی، ۱۳۷۲: ۵۷) و شامل مقولات «هستی‌شناسی»، «انسان‌شناسی» و «معرفت‌شناسی» (حیطه‌ی اعتقادی، ایمانی و شناختی) و «ارزش‌شناسی» (حیطه‌ی اخلاقی و معنوی) می‌باشد.

پیشرفت علم و دانش به‌ویژه در زمینه‌ی زیست‌شناسی، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی سبب شده است که روزبه‌روز بر تأثیر یافته‌های علمی بر جریان تعلیم و تربیت افزوده شود؛ اما با این حال، باید توجه داشت که علم و دست‌آوردهای آن، قادر به تبیین تعلیم و تربیت نمی‌باشند؛ بلکه نقش اصلی و اساسی به عهده‌ی ملاحظات اخلاقی و فلسفی می‌باشد، زیرا چنان‌که شکوهی می‌گوید: «اقدامات تربیتی در درجه‌ی اول، تابع غایت تربیت است و بررسی غایات، نه در صلاحیت علم و نه در حد فن، بلکه فقط در صلاحیت فلسفه می‌باشد.» (شکوهی، ۱۳۷۸: ۵۹-۵۸) باید توجه داشت که جهان‌بینی اسلامی در بردارنده‌ی جهان‌بینی فلسفی نیز می‌باشد.

چارچوب نظری و مدل مفهومی

۱. رابطه‌ی بین حکمت نظری و عملی

براساس فلسفه‌ی اسلامی، بین حکمت نظری (مبانی) و حکمت عملی (ایدئولوژی) رابطه‌ای منطقی وجود دارد یعنی هر نوع از حکمت عملی (اخلاق، تعلیم و تربیت، سیاست...) مبتنی بر نوعی از حکمت نظری (مبانی) است. (شکل ۲)

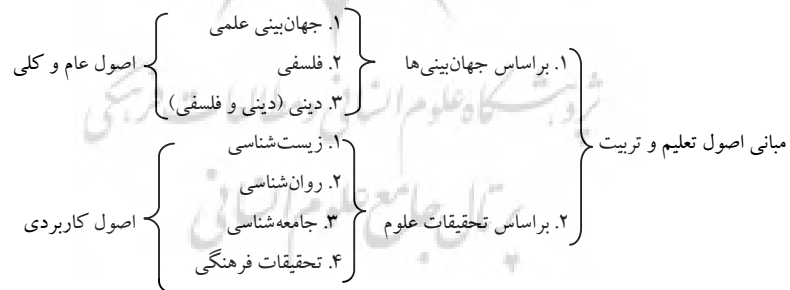

شکل ۲. رابطه‌ی بین حکمت نظری و عملی

۲. مبانی اصول تعلیم و تربیت

براساس آنچه در بند (۱) ارایه شد، مبانی اصول تعلیم و تربیت را می‌توان برابر شکل (۳) ارایه

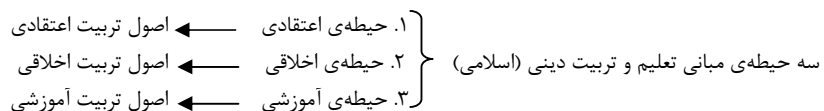
کرد:

شکل ۳. مبانی اصول تعلیم و تربیت

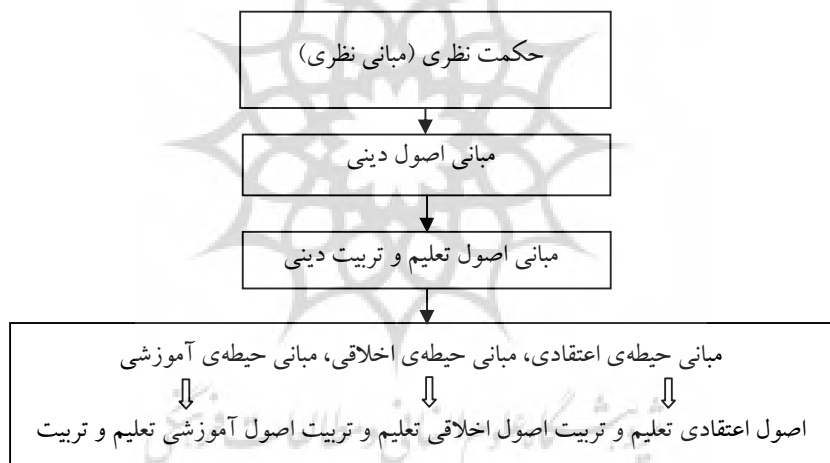
۳. مبانی دینی اصول تعلیم و تربیت اسلامی

براساس بندهای (۱) و (۲)، مبانی اصول تعلیم و تربیت اسلامی را می‌توان در حیطه‌ی اعتقادی، اخلاقی و آموزشی به شرح زیر ارایه کرد (شکل ۴):

شکل ۴. مبانی تربیت دینی

مدل مفهومی: در یک نگاه اجمالی، مطالب فوق را می‌توان برابر شکل (۵) ارایه نمود:

شکل ۵. مدل مفهومی

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های «بنیادی کاربردی» به‌شمار می‌رود. که با استفاده از روش

«سند پژوهی» و «تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری» مورد بررسی قرار گرفته و با شیوه‌ی تحلیلی استنباطی، اصول تعلیم و تربیت کارکنان سپاه از بیانات ایشان (مبانی سه‌گانه) استنباط شده است.

فرایند انجام تحقیق: ابتدا با استفاده از منابع علمی حوزه‌ی تعلیم و تربیت، مفاهیم اصلی مربوط به این تحقیق و رویکرد نظری آن مورد بررسی قرار گرفت (مبانی، اصول، ارتباط منطقی بین اصول و مبانی) در گام بعدی، مبانی تعلیم و تربیت از دیدگاه رهبری به سه حیطه‌ی مبانی ایمانی، اعتقادی، اخلاقی و معنوی و آموزشی تقسیم گردید. براساس این سه حیطه، بیانات مقام معظم رهبری از منابع مربوط استخراج و با درج تاریخ بیانات در فیش‌ها ثبت گردید. با توجه به تعدد بیانات در هر حیطه، به ناچار از میان بیانات، بیانی که فراگیرتر بود انتخاب شد. در گام بعدی، براساس خبرگی و تجارب نویسنده و با شیوه‌ی تحلیلی استنباطی و چارچوب نظری ارائه‌شده (ارتباط منطقی بین مبانی و اصول) از هر یک از سه حیطه، اصول تربیتی آموزشی کارکنان سپاه استنباط و استخراج گردید.

بخش دوم: بررسی دیدگاه‌های مقام معظم رهبری

مبانی و اصول تعلیم و تربیت دینی از دیدگاه مقام معظم رهبری، براساس سه حیطه‌ی اعتقادی ایمانی، اخلاقی و معنوی و آموزشی به صورت جدول (۱) ارائه می‌شود:

الف- مبانی اعتقادی و ایمانی و اصول تربیتی مستخرج از آن از دیدگاه مقام معظم رهبری

جدول ۱. استخراج اصول تربیتی از مبانی اعتقادی و ایمانی

تاریخ	متن کلام مقام معظم رهبری	اصول مستخرج
۱۳۸۲/۶/۲۶	۱. دین اسلام، دو عنصر بزرگ در درون خود دارد که عبارت است از احترام به شخصیت انسان و اهتمام به رشد او.	اصل حفظ شخصیت و عزت نفس (کرامت) کارکنان سپاه در فرایند آموزش
۱۳۶۸/۳/۱	۲. شخصیت هر انسان، از عوامل و عناصری که وجود خارجی و ظاهری او را تشکیل می‌دهد، اقدامات دیگری نیز دارد که نسبت به آن عوامل جنبه‌ی «زیربنایی» دارد، مانند افکار و جهان‌بینی و دیدگاه‌ها؛ همه‌ی جهان‌بینی‌ها نمی‌توانند انسانی مثل امام تربیت کنند ... پس جهان‌بینی‌ها در تشکیل شخصیت او تأثیر دارد.	
۱۳۸۲/۶/۲۶	۳. شخصیت و عزت انسان اسلامی (کرامت انسان) در هر شرایطی باید محفوظ بماند، این‌ها در درون اسلام است.	
۱۳۸۴/۱۰/۱۳	قبل از آنکه نوبت عمل برسد، نوبت فکر و پردازش تفکر راهنماست و این خاص آشنایان به مبانی اسلام است.	اصل تقدم فکر و پردازش تفکر به عنوان راهنمای کارکنان سپاه قبل از عمل
۱۳۸۴/۶/۱۱	اندیشه‌ی توحید و عبودیت در مقابل خدا، درس پیامبران است.	اصل خدامحوری در نظام آموزش کارکنان سپاه
۱۳۶۹/۱۰/۱۰	۱. هدف اسلام (تربیت اسلامی) ساختن «انسان صالح» است که به قول امام (ره) یک فتح‌الفتوح است.	اصل توجه به هدف اسلام و جمهوری اسلامی (تربیت انسان صالح) در تربیت و آموزش کارکنان سپاه
۱۳۷۰/۹/۲۰	۲. هدف جمهوری اسلامی (تربیت اسلامی) ساختن «انسان صالح» است از لحاظ علمی و فکری.	
۱۳۷۰/۱۰/۲۵	آنچه بیش از همه در آموزش و پرورش مورد توجه است، اعتقاد اسلامی و عمل اسلامی است.	اصل انتقال توأم اعتقاد و عمل اسلامی به کارکنان سپاه در آموزش
۱۳۹۱/۱۲/۱۴	طراحی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، در واقع محصول انقلاب اسلامی و طراحی یک تمدن جدید و پیشرفته در همه‌ی عرصه‌ها بر «مبنای تفکر و اندیشه‌ی اسلامی» است.	اصل ضرورت تحول در نظام تعلیم و تربیت کارکنان سپاه بر اساس الگوی اسلامی - ایرانی
۱۳۶۹/۱۲/۱۴	هدف نظام اسلامی (تربیت اسلامی) حرکت دادن مردم به سمت «حیات طیبه» است؛ یعنی زندگی گوارا که شامل دنیا و آخرت - هر دو - می‌شود.	اصل هدف بودن حرکت به سمت حیات طیبه، در نظام آموزش کارکنان سپاه
۱۳۶۹/۱۲/۱۴	جمهوری اسلامی اهدافی دارد که دینی شدن مردم یکی از آنها است.	اصل پرورش روحیه‌ی دینی، ایمانی و روحیه‌ی انقلابی در آموزش کارکنان سپاه

ب- مبانی اخلاقی و معنوی و اصول تربیتی مستخرج از آن از دیدگاه مقام معظم رهبری

جدول ۲. استخراج اصول تربیتی از مبانی اخلاقی

تاریخ	متن کلام مقام معظم رهبری	اصول مستخرج
۱۳۶۹/۴/۵	۱. در مراکز آموزشی سپاه مانند دانشگاه امام حسین(ع) حضور فعال یافته (خطاب به نمایندگان) برنامه‌ی «تربیت اسلامی» (کارکنان) را به‌طور کامل اجرا نمایند.	اصل تأکید بر تربیت اسلامی و پرورش در مراکز آموزشی کارکنان سپاه
۱۳۷۰/۱۱/۱۴	۲. تحول روحی و معنوی انسان‌ها و آرمان‌های اخلاقی و معنوی اولین و مهم‌ترین کارهاست.	
۱۳۸۸/۲/۹	۳. نکته‌ی بعدی که او هم اهمیت دارد، اهمیت دادن به نظام «پرورش» در جریان پرورش - به هر شکل که می‌توانید اهمیت بدهید - اهمیت داده شود.	
۱۳۶۸/۳/۲۰	امام خمینی(ره) که این حرکت عظیم را در دنیا به‌وجود آورد، به‌خاطر این بود که با خدا و کمک خواستن از او بود.	۱. اصل پرورش و ارتقای قدرت اراده و اعتمادبه‌نفس کارکنان سپاه در کنار اعتقاد و ایمان به کمک الهی ۲. اصل توجه به پرورش روحیه‌ی دینی، انقلابی و اعتماد مطلق به خداوند و توکل به او در آموزش کارکنان سپاه
۱۳۶۹/۹/۱۴	در وجود ما، هم سرچشمه‌ی همه‌ی شرارت‌ها وجود دارد و هم سرچشمه‌ی همه‌ی خیرها و زیبایی‌ها و کمالات.	اصل توجه به همه‌ی استعدادهای کارکنان سپاه در فرایند آموزش آنها
۱۳۷۶/۶/۱۹	۱. ما در تمدن اسلامی و در نظام جمهوری اسلامی، این هدف را گرفته‌ایم که «دانش» را همراه معنویت پیش ببریم.	
۱۳۸۳/۱۰/۲۹	۲. آموزش علم و معنویت و ایمان و علم و اخلاق، آن خلأ امروز دنیاست.	اصل توأم بودن علم و ایمان، علم و تقوی، دانش و معنویت در آموزش کارکنان سپاه
۱۳۸۳/۳/۲۱	۳. علم و تقوا دو پایه‌ی اصلی است	
۱۳۹۳/۳/۱۰	۴. خودتان را آماده کنید، شما (دانشجویان دانشگاه امام حسین(ع)) احتیاج به «دانش» دارید، دانش را فرا بگیرید، احتیاج به تهذیب نفس دارید، به آن پردازید.	
۱۳۷۲/۷/۲	۱- تزکیه شرط اول است؛ بدون تزکیه، علم هم ابزار می‌شود برای فساد و گمراهی و انحطاط.	اصل تقدم تزکیه بر تعلیم در فرایند آموزش کارکنان سپاه
۱۳۸۱/۶/۲۴	۲- بعضی‌ها از جلو قرار گرفتن «بزرگیم» در دو آیه‌ی قرآن بر «یعلمهم» استفاده کرده‌اند که تزکیه از تعلیم بالاتر است، می‌تواند این‌طور باشد.	
۱۳۷۰/۱۰/۲۵	۱. یک انسان واقعی، فقط آن انسانی نیست که اعتقاد اسلامی داشته باشد و عمل اسلامی بکند، بلکه «اخلاق اسلامی» هم آن رکن اساسی است.	اصل رکن اساسی بودن تربیت اخلاقی در مراکز آموزشی کارکنان سپاه
۱۳۷۰/۷/۲۶	۲. این سخن و بار سنگین (سنلقی علیک قولاً ثقیلاً) حتی بر دوش پیامبر آن‌چنان سنگین است که او را محتاج به تربیت معنوی و نفسانی و تزکیه‌ی روحی و «تمرین مداوم» می‌کند.	

ج- مبانی آموزشی و اصول تربیتی مستخرج از آن از دیدگاه مقام معظم رهبری

جدول ۳. استخراج اصول تربیتی از مبانی آموزشی

تاریخ	متن کلام مقام معظم رهبری	اصول مستخرج
۱۳۹۲/۲/۱۰ (ابلاغیه)	تحول در نظام آموزش و پرورش مبتنی بر «فلسفه‌ی تعلیم و تربیت اسلامی» در جهت رسیدن به حیات طیبه و رشد و شکوفایی استعدادهای فطری ... تربیت انسان‌های مؤمن، پرهیزکار، متخلق به اخلاق اسلامی، بلندهمت، امیدوار، خیرخواه، مسئولیت‌پذیر، عدالت‌خواه، خردورز، قانونگرا.	اصل ابتدای آموزش کارکنان سپاه بر فلسفه‌ی تعلیم و تربیت اسلامی
۱۳۹۲/۲/۱۰ (ابلاغیه)	تبیین اندیشه‌ی دینی - سیاسی امام خمینی(ره)، مبانی جمهوری اسلامی و ولایت فقیه و اصول ثابت قانون اساسی در مقاطع مختلف تحصیلی.	اصل (تأکید بر) تبیین اندیشه‌ی دینی و سیاسی امام خمینی، اصول قانون اساسی و ولایت فقیه به‌عنوان برنامه‌ی درسی مصوب کارکنان سپاه
۱۳۹۰/۲/۱۴	این تحول (در آموزش و پرورش) باید براساس ایجاد یک الگوی مستقل ایرانی و برخاسته از معنویات و نیاز این کشور باشد.	اصل تحول در مراکز آموزش عالی و دانشگاه‌های سپاه براساس مبانی اسلامی و الگوی مستقل
۱۳۸۸/۶/۱	... هرکس نهج‌البلاغه را نمی‌خواند از آن خبری ندارد ... عزیزان با نهج‌البلاغه انس پیدا کنید.	اصل تداوم و استمرار آموزش نهج‌البلاغه در آموزش کارکنان سپاه
۱۳۹۲/۳/۶	این دانشگاه با همه‌ی دانشگاه‌های دیگر، تفاوت عمده‌ای دارد، علم‌آموختن و رشد فکری و پرورش شخصیت در همه‌ی دانشگاه‌های ما یک هدف عمده است؛ لیکن در این دانشگاه، مسئله پاسداری از انقلاب هم مطرح است. خصوصیت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی این است که این (پاسداری از انقلاب) یک مأموریت تعریف شده برای آن است.	اصل توجه به مأموریت سپاه در نظام تعلیم و تربیت کارکنان
۱۳۹۲/۳/۶	شما می‌خواهید از این انقلاب حفاظت کنید، پاسداری کنید، اول اینکه باید این انقلاب را درست بشناسید، یکی از کارهای مهم شما جوانان عزیز این است که «مبانی نظری» انقلاب را عمیقاً بشناسید ... بعد تجربه‌ی انقلاب را؛ یعنی، عینیت این نظریه را در طول این سال‌ها بدانید.	اصل آموزش مبانی نظری و تجربی انقلاب به کارکنان سپاه
۱۳۸۵/۹/۴	خود را، هم از لحاظ «فکری» و هم از لحاظ جسمی و هم از لحاظ آموزشی مجهز کنید.	اصل جامعیت در تربیت کارکنان سپاه (از لحاظ فکری، جسمی و آموزشی)

(ادامه) جدول ۳. استخراج اصول تربیتی از مبانی آموزشی

تاریخ	متن کلام مقام معظم رهبری	اصول مستخرج
۱۳۸۸/۲/۱۰	برای تحول در آموزش و پرورش، باید «سنت‌ها» و نیازهای کشور را اصل قرار دهیم.	اصل انطباق آموزش‌های کارکنان سپاه با نیازهای سپاه و کشور
۱۳۸۸/۲/۱۰	ضمن استفاده از تجربیات دیگران، باید از الگوبرداری و تقلید از کشورهای غربی کاملاً پرهیزیم.	اصل استفاده از تجربیات دیگران در آموزش کارکنان با پرهیز از تقلید و الگوبرداری
۱۳۸۶/۶/۱۸	ما در کنار تحول، بایستی یک ثبات داشته باشیم، ثبات در اهداف، آرمان‌ها و در خطوط اساسی و تحول در ابزارها، شیوه‌ها و در ساختارهای تشکیلاتی برطبق نیاز.	اصل توجه به ثبات در اهداف، آرمانها و خطوط اساسی در تحول نظام تعلیم و تربیت کارکنان سپاه
۱۳۷۷/۲/۲۴	۱. حکمت بالاتر از علم است، حکمت آن دانسته‌های عظیمی است که چرخ زندگی انسان را می‌چرخاند ... در حکمت، اخلاق است، تیزبینی هست، عمق‌بینی هست، معنویت و ارتباط با خدا و فهم صریح مسایل هست، این‌ها همه در حکمت هست.	نظام تعلیم تربیت کارکنان سپاه باید به گونه‌ای تدوین شود که خروجی آن افرادی: حکیم، مؤمن، بلندهمت، عدالت‌خواه، قانون‌نگر و... باشد
۱۳۸۶/۵/۳	۲. ما می‌خواهیم خروجی آموزش و پرورش ما، انسانی باشد با برجستگی‌های اخلاقی، فکری و معنوی و با تدین، یک چنین انسانی می‌خواهیم از نظر اخلاقی: شجاع، خوش‌خو، خیرخواه، خوش‌بین، بلندهمت، از نظر فکری: خلاق، پرسشگر، اهل فکر، قانون‌شناس.	
۱۳۸۴/۳/۳	اسلام، جامعه‌ای می‌خواهد که در آن علم بچوشد و همه‌ی بنیان‌های اجتماعی بر پایه‌ی علم نوسازی شود.	اصل ابتنای بنیان‌های آموزشی تربیتی کارکنان سپاه با مبانی علمی
۱۳۷۰/۱۰/۲۵	سرلوحه و محور (هدف اصلی) برنامه‌های آموزش و پرورش در تمام امور و ابعاد، انتقال «تفکر اسلامی» است.	اصل انتقال تفکر اسلامی به‌عنوان هدف برنامه‌های آموزشی کارکنان سپاه
۱۳۶۹/۷/۸	مشکل سوم «مدرک‌گرایی» است (در دانشگاه‌ها)؛ این مشکل بزرگی است که باید به فکر آن بود، چون به علم لطمه می‌زند.	اصل مدرک‌گرایی در مراکز آموزش کارکنان سپاه
۱۳۶۸/۲/۲۳	در کنار تحصیل علم، «تحقیقات» نقش فوق‌العاده مهمی است که باید مسئولان به آن پردازند.	اصل تأکید بر تحقیقات و پژوهش محور شدن آموزش کارکنان سپاه
۱۳۹۲/۵/۱۵	علم، قدرت است، یک ملت برای اینکه راحت زندگی کند، عزیز زندگی کند، احتیاج دارد به «قدرت» عامل اصلی که به یک ملت اقتدار می‌بخشد «علم» است.	اصل توجه به کسب اقتدار و پیشرفت از طریق علم در نظامات آموزش کارکنان سپاه

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

چنان‌که در بیانات مقام معظم رهبری اشاره شده است، با توجه به مأموریت سپاه که حفاظت از انقلاب و دست‌آوردهای آن می‌باشد، در مراکز آموزشی سپاه، علاوه بر تحصیل علم و دانش و تحقیق که در سایر دانشگاه‌ها نیز انجام می‌شود، در مراکز آموزش سپاه باید متناسب با مأموریت محوله تعلیم و تربیت لازم و مناسب صورت گیرد و کارکنانی تربیت شوند که توان انجام چنین مأموریتی را داشته باشند، از طرفی، مشاهده می‌شود نظام تعلیم و تربیت کارکنان سپاه کاستی‌هایی دارد. بنابراین، برای پرورش چنین حافظان انقلابی (پاسداران)، نظام تعلیم و تربیتی مناسب و مبتنی بر آموزه‌های اسلامی ضرورت دارد که بتواند این کاستی‌ها را برطرف نموده و کارکنانی تربیت کند که عزّ دین و حافظ انقلاب و دست‌آوردهای آن باشند.

نخستین گام برای دست‌یافتن به چنین نظام تربیتی، ارایه‌ی مبانی و اصول تعلیم و تربیت می‌باشد تا سایر اجزا و ابعاد نظام آموزشی و تربیتی کارکنان سپاه، بر پایه‌ی آنها تدوین گردد. در این مقاله، برای دست‌یابی به این امر مهم و حیاتی، اصول تعلیم و تربیت کارکنان سپاه براساس دیدگاه رهبری مورد بررسی قرار گرفت که به شرح جدول (۴) در سه حیطه‌ی جمع‌بندی و ارایه می‌شود.

جدول ۴. اصول تعلیم و تربیت کارکنان سپاه

۱. اصل حفظ شخصیت و عزت نفس (کرامت) کارکنان سپاه در فرایند آموزش	الف) اصول حیطه اعتقادی
۲. اصل تقدم فکر و پردازش تفکر به عنوان راهنمای کارکنان سپاه قبل از عمل	
۳. اصل خدامحوری در نظام آموزش کارکنان سپاه	
۴. اصل توجه به هدف اسلام و جمهوری اسلامی (تربیت انسان صالح) در تعلیم و تربیت کارکنان سپاه	
۵. اصل انتقال (در تربیت) توأم اعتقاد و عمل اسلامی به کارکنان سپاه در آموزش	
۶. اصل تحول در نظام تعلیم و تربیت کارکنان سپاه، براساس الگوی اسلامی - ایرانی	
۷. اصل هدف بودن حرکت به سمت حیات طیبه در نظام آموزش کارکنان سپاه	
۸. اصل پرورش روحیه دینی، ایمانی و روحیه انقلابی در آموزش کارکنان سپاه	

(۱۵۱امه) جدول ۴. اصول تعلیم و تربیت کارکنان سپاه

۱. اصل تأکید بر تربیت اسلامی و پرورش در مراکز آموزشی کارکنان سپاه	ب- اصول حیطه‌ی اخلاقی - معنوی
۲. اصل پرورش و ارتقای قدرت اراده و اعتماد به نفس کارکنان سپاه در کنار اعتقاد و ایمان به کمک الهی	
۳. اصل توجه به پرورش روحیه‌ی دینی، انقلابی و اعتماد مطلق به خداوند و توکل به او در آموزش کارکنان سپاه	
۴. اصل توجه به همه‌ی استعدادها‌ی کارکنان سپاه در فرایند آموزش آنها	
۵. اصل توأم بودن علم و ایمان، علم و تقوی، دانش و معنویت در آموزش کارکنان سپاه	
۶. اصل تقدم تزکیه بر تعلیم در فرایند آموزش کارکنان سپاه	
۷. اصل رکن اساسی بودن تربیت اخلاقی در مراکز آموزشی کارکنان سپاه	
۱. اصل ابتدای آموزش کارکنان سپاه بر فلسفه‌ی تعلیم و تربیت اسلامی	ج) اصول حیطه آموزشی
۲. اصل ابتدای تبیین اندیشه‌ی دینی و سیاسی امام خمینی(ره)، اصول قانون اساسی و ولایت فقیه به عنوان برنامه‌ی درسی مصوب کارکنان سپاه	
۳. اصل تحول در مراکز آموزش عالی و دانشگاه‌های سپاه، براساس مبانی اسلامی و الگوی مستقل	
۴. اصل تداوم و استمرار آموزش نهج‌البلاغه (انس با آن) در آموزش کارکنان سپاه	
۵. اصل توجه به مأموریت سپاه در نظام تعلیم و تربیت کارکنان	
۶. اصل آموزش مبانی نظری و تجربی انقلاب اسلامی به کارکنان سپاه	
۷. اصل جامعیت در تربیت کارکنان سپاه (از لحاظ فکری، جسمی و آموزشی)	
۸. اصل انطباق آموزش‌های کارکنان سپاه با نیازهای سپاه و کشور	
۹. اصل استفاده از تجربیات دیگران در آموزش کارکنان با پرهیز از تقلید و الگوپردازی	
۱۰. اصل توجه به ثبات در اهداف، آرمان‌ها و خطوط اساسی در تحول نظام تعلیم و تربیت کارکنان سپاه	
۱۱. نظام تعلیم تربیت کارکنان سپاه باید به گونه‌ای تدوین شود که خروجی آن افرادی: حکیم، مؤمن، بلندهمت، عدالت خواه، قانونگرا و... باشند.	
۱۲. اصل ابتدای بنیان‌های آموزشی کارکنان سپاه با مبانی علمی (علاوه بر مبانی دینی)	
۱۳. اصل انتقال تفکر اسلامی به عنوان هدف برنامه‌های آموزشی تربیتی کارکنان سپاه	
۱۴. اصل مدرک گرایی در مراکز آموزش کارکنان سپاه	
۱۵. اصل تأکید بر تحقیقات و پژوهش محور شدن آموزش کارکنان سپاه	
۱۶. اصل توجه به کسب اقتدار و پیشرفت از طریق علم، در نظامات آموزش کارکنان سپاه	

فهرست منابع

- بانکی پورفرد، امیرحسین؛ قماشچی، احمد (۱۳۸۰). *تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری*، ج ۲، تهران: انتشارات وزارت آموزش و پرورش.
- تقی پور ظهیر، علی (۱۳۷۶). *مبانی و اصول آموزش*، تهران: نشر آگه.
- جمعی از نویسندگان (۱۳۸۸). *فلسفه‌ی تربیت (سند ملی آموزش و پرورش)*. تهران: آموزش و پرورش (www.SCE.ir).
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۶/۵/۳). *بیانات*. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3394>.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۴۲). *لغت‌نامه*، ج ۱۲، تهران.
- شکوهی، غلام حسین (۱۳۷۲). *مبانی و اصول آموزش و پرورش*. مشهد: آستان قدس رضوی.
- _____ (۱۳۷۸). *تعلیم و تربیت و مراحل آن*. ج ۷، مشهد: آستان قدس رضوی.
- شریعتمداری، علی (۱۳۷۱). *اصول و فلسفه تعلیم و تربیت*. ج ۵، تهران: امیرکبیر.
- مصباح، محمدتقی (۱۳۶۰). *اهداف تربیتی از دیدگاه اسلام*. تهران: سازمان سمت.
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۳). *مجموعه آثار*. جلد ۱۳، قم: انتشارات صدرا.
- قوانین و مقررات:**
- عناوین و کلیات نظام جامع تعلیم و تربیت و نظامات تابعه، اداره‌ی آموزش ستاد مشترک، تهیه‌کننده و گردآوری: معاونت برنامه‌ریزی، مهر ۱۳۸۱.
- ابلاغیه ۱۳/۷۵۹/ن/ط، مورخ ۱۳۸۶/۸/۲۹، دستورالعمل اجرایی برگزاری طرح بصیرت فرماندهان و مسئولان سپاه، ستاد نمایندگی ولی فقیه در سپاه.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی